

sa podľa autora hlavne v boji medzi klasickým racionalizmom, založeným na absolutizácii pojmov klasickej fyziky a pozitivismom. Väčšina vynikajúcich fyzikov (Planck, Einstein) na začiatku storočia zotrvala na ideových pozíciách klasickej fyziky, hoci ich objavy potvrdzovali pochybnosti o platnosti jej základných ideí. Od 30. rokov dostáva sa však do popredia pozitivistická koncepcia fyziky s indeterministickým výkladom prírodných javov. Jej hlavnými predstaviteľmi sú Bohr a Heisenberg. Zastávajú nevyhnutnosť používania základných pojmov klasickej fyziky aj pri výskume atómových javov, i keď treba mať stále na zreteli ich vymedzenú platnosť v tejto oblasti vzťahmi neurčitosti. Tvrdia dokonca, že nahradenie klasických pojmov vo fyzike nebude možné ani v budúcnosti.

Podľa Lurçata indeterministické výklady atómových javov sa zakladajú práve na tom, že klasickými pojmami (poloha, rýchlosť) sa opisujú jvy (napr. pohyb elektrónu), ktoré sa nechovajú „klasicky“. Situácia sa formuluje tak, že nie je možné súčasne presne určiť polohu a impulz elektrónu. Z indeterminizmu potom vyplýva pravdepodobnostný výklad atómových javov a ten vedie logicky k negácii kategórie existencie, ako to robí Heisenberg, keď tvrdí, že elementárnym časticiam nemôžeme pripísať existenciu v demokritovskom zmysle, ale že tu môžeme hovoriť len „o možnosti existencie alebo o tendencii k existencii“. Z toho vyvodzuje Heisenberg záver, že „atómová fyzika odvrátila vedu od materialistickej tendencie, ktorú si osvojila v 19. storočí“.

Autor vyjadruje názor, že indeterminizmu sa možno vraj vyhnúť, keď sa namiesto klasických pojmov budú používať pojmy špecificky kvantové, napríklad vektor stavu a operátor.

V ďalšej časti sa autor zaoberá najnovšími objavmi v oblasti elementárnych častíc. Fyzici na začiatku storočia skúmali elementárne častice ako konečné a nemenné zložky hmoty. Pod tlakom faktov museli sa však vzdať týchto názorov. Elementárne častice sú podľa najnovších výskumov v ustavičnej premene. Pohyb prestáva byť atribútom hmoty a stáva sa spôsobom jej existencie. Markantne sa tu potvrdzuje dialektický svetonázor, a to práve v oblasti prírodných javov. Niektorí zástancovia subjektivisticky orientovanej dialektiky, napríklad Sartre, totiž tvrdia, že dialektika sa vzťahuje len na človeka ako spoločenský subjekt a nie na prírodu.

Stúdia F. Lurçata obsahuje zrejme prená-

hľené formulácie, zasahuje však do samotnej podstaty súčasnej vedecko-filozofickej problematiky. Klasická pojmová sústava dostala sa v súčasnej dobe úplne do rozporu s faktami. Nové objavy dokazujú, že nie je možné viac ignorovať kvalitatívne premeny elementárnych častíc. No klasická terminológia nie je uspôsobená a ani nie je možné ju upôsobiť na formuláciu zákonitostí týchto premien.

Autor, vychádzajúc z pokrokového odkazu známeho francúzskeho fyzika P. Langevina a marxistickej filozofie, naznačuje, že klasický racionalizmus bude nahradený racionalizmom moderným, dynamickým, dialektickým. Nedostatkom tohto nového racionalizmu je však okolnosť, že nemá ešte podrobne vypracovanú exaktnú metodológiu, pomocou ktorej by bolo možné hotové objavy a teórie nielen vykladať, ale predovšetkým zmocňovať sa nových faktov a exaktné formulovať ich zákonitosti. Práve tu vznikajú nedorozumenia. Keď Heisenberg hovorí, že moderná fyzika nie je materialistická, má na mysli materializmus klasický a nie materializmus taký, ako ho chápal Lenin. Vo fyzike bude tento leninský materializmus priamo upotrebitelný vtedy, keď sa bude presne definovať, čo je objektívna realita, nezávislá od vedomia a keď sa bude formulovať v matematicko-fyzikálnych termínoch. Inými slovami: treba vypracovať alternatívny pojem k základnému klasickému pojmu inertného telesa, ktorý by bol zakotvený v každodennej skúsenosti človeka a na ktorý by sa mohol vzťahovať aparát modernej matematiky a logiky; zahrnoval by zmeny nielen kvantitatívne, ale aj kvalitatívne.

J. P.

● POKROKOVÁ KNIHA AMERICKÉHO AUTORA O NEURÓZACH.* — Nemáme tu miesto pre podrobnejší rozbor tejto podnetnej, materialisticky fundovanej a v niektorých smeroch aj priekopníckej práce, a preto podáme len jej súhrnné zhodnotenie.

Predovšetkým musíme vysoko oceniť skutočnosť, že sa kniha zaoberá problematikou prakticky i teoreticky veľmi závažnou. Otázky ľudských vzťahov, duševného zdravia, príp. porúch vyššej nervovej činnosti, ďalej otázky formovania ľudského vedomia, osobnosti a množstvo iných otázok sa tu analyzuje serió-

* J. B. Furst, *Neurózy a spoločnosť*, Praha 1961, str. 320.

ne a pritom autor rieši problémy z principiál-
ne správnych svetonázorových pozícií.

Autor uvedomele vychádza zo základných
myšlienok teórie odrazu a tvorivo ich aplikuje
pri objasňovaní vzniku, vývinu i liečenia neu-
rotických ochorení. Dôsledné dodržiavanie zásad
teórie odrazu ho vedie k neprestajnej nekom-
promisnej kritike niektorých smerov v psy-
chiatrii, najmä učenia Freuda, Horneyovej a
Fromma. Vo svojej terapii kladie dôraz nie na
sexuálne zážitky, ako to robil Freud, ani nie
na mystické uskutočňovanie svojho ja, ako to
hlása Horneyová, ale na výchovu a prevýchovu
neurotikov, na zmenu v ich chápaní a hodno-
tení skutočnosti, na riešenie skutočných ťaž-
kostí v ich životnej situácii. Tým vyzdvihuje
racionálne zložky ľudskej osobnosti a nie slepé
pudové sily libida, ako je to vo Freudovej
psychoanalýze. To ho privádza aj k odvážnej
kritike kapitalistického zriadenia, doliehajúceho
dnes v USA na pracujúcich existenčnou ne-
istotou, rozsiahlou nezamestnanosťou, biedou
a často aj konfliktovými medziľudskými vzťah-
mi.

Autor si je vedomý toho, že ďalší výskum
rozšíri a prehĺbi niektoré jeho náhľady alebo
formulácie; hovorí o tom sám v úvode a
poukazujú na to aj autori doslovu. Vo vedeck-
kej práci to ani inak byť nemôže. Vcelku však
je kniha výrazným dokladom toho, k akým
plodným výsledkom môže priviesť spojenie
konkrétnych vedeckých disciplín s pokrokovou
filozofiou. Vydanie Furstovej knihy v Česko-
slovensku môžeme len uvítať.

J. Š.

● O ÚLOHÁCH SOCIOLOGIE V SSSR.

— V. V. Kolbanovskij a G. A. Slezarov v časopise *Voprosy filosofii* 1961, č. 5, obsérne referujú o priebehu plenárnej schôdze Soviet-
skej sociologickej spoločnosti (Sovetskaja so-
ciologičeskaja asociacija — SSA), ktorá sa
konala 8. a 9. februára tohto roku.

Schôdza prebiehala v znamení príprav na
V. Medzinárodný sociologický kongres, ktorý
sa má konať v septembri 1962 vo Washing-
tone. Predseda prezídia SSA, člen korešpon-
dent AN SSSR J. P. Francev zhrnul vo svojej
zpráve niektoré výsledky SSA za posledné 2
roky. Hovoril o účasti sovietskych vedcov na
IV. Medzinárodnom sociologickom kongrese a
o vzraste autority sovietskych sociológov
v Medzinárodnej sociologickej spoločnosti.
Sovietsky reprezentant bol zaradený do pro-

gramovej komisie budúceho kongresu a bude
predsedať na jednej zo 4 plenárnych schôdzí.
Na sovietsky návrh boli prijaté do MSS so-
ciologickej spoločnosti Rumunska a Bulharska,
napriek snahám odložiť túto záležitosť na „ne-
skoršiu dobu“.

Referent potom načrtnol program V. Medzi-
národného sociologického kongresu. Téma prvej
plenárnej schôdže je *Sociológia, politickí či-
níelia a spoločnosť*. Odznjú referáty *Vzťah
medzi sociológmi a politikmi, Vzťah medzi so-
ciológmi a spoločnosťou* a 4–5 zpráv o ná-
rodnostnej otázke v rôznych krajinách. Dve
plenárne schôdze budú venované téme *Socio-
lógia vývoja*. Účastníci kongresu si vypočujú
referáty *Ekonomické podmienky industrializá-
cie, Kultúrne a politické faktory ako podmien-
ky ekonomického rastu* atd. Témou 4. plenár-
nej schôdže je *Povaha a problémy sociologic-
kej teórie*. Na tejto schôdzi odznjú referáty
z dejín sociológie, najmä o súčasnej marxis-
tickej sociológii, o funkcionalizme a pozitíviz-
me v sociológii.

J. P. Francev podrobne rozobral úlohy so-
ciologickej práce v SSSR. Značne sa zväčšil
počet konkrétnych sociologických výskumov.
Kolísanie, spojené s obavou, že takéto vý-
skumy sú ústupkom pozitívizmu a empirizmu
sa postupne prekonávajú. Zásadný postoj v tomto
ohľade je jasný: historický materializmus je
obrátený nielen k minulosti, ale i k súčasnosti
a opiera sa o konkrétny výskum života.

Po diskusií prijala schôdza rezolúciu s tý-
mito bodmi: 1. vypracovať program koordiná-
cie a realizácie sociologických výskumov; 2.
vzhladom na dôležitosť vedeckej metodiky pre
výskumnú prácu v oblasti sociológie pripravíť
príručku o technike sociologického výskumu;
3. r. 1961 vydať Ročenku SSA v angličtine;
4. získať nových členov pre prácu v SSA:
ústavy AN sväzových republik, sektorové ústa-
vy, katedry spoločenských náuk vysokých škôl
a sociologické skupiny v priemyselných podni-
koch; 5. vytvoríť užší kontakt so sociologickými
spoločnosťami v ľudovodemokratických kra-
jinách a vymieňať si s nimi informácie v sú-
vislosti s prípravou na V. Medzinárodný so-
ciologický kongres.

(jp)

● ZAUJÍMAVÝ SBORNÍK FILOZOFIC-
KÝCH STATÍ¹ pripravili pre verejnosť filo-
zofickí pracovníci na Filozofickej fakulte Uni-
verzity Komenského v Bratislave. Je to prvý
sborník série Philosophica a vychádza v 10.